

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

śrīmadrāmāyaṇē vālmīkiyē ādikāvyē kiṣkindhākāṇḍē

॥ dvādaśaḥ sargaḥ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

śrī raṅgarāmānuja mahādēśikan

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

॥ dvādaśaḥ sargaḥ ॥

śrīrāmēṇa saptasālavṛkṣāṇāṃ bhēdanam śrīrāmasyājñayā
sugrīvēṇa kiṣkindhāyāmāgatya vālinō yuddhāyāhvānam yuddhē
tataḥ parājitasya tasya mataṅgavanē palāyanam tatra
śrīrāmēṇa tasya samāśvāsanam tadabhijñānārtham galē
gajapuṣpīlatāṃ nikṣipyā tasya punaḥ prēṣanam ca

ētacca vacanam śrutvā
sugrīvasya subhāṣitam |
pratyayārtham mahātējā
rāmō jagrāha kārmukam ॥ 4.12.1 ॥

sa gṛhītvā dhanurghōram
śaramēkaṃ ca mānadaḥ |
sālamuddiśya cikṣēpa
pūrayan sa ravairdiśaḥ ॥ 4.12.2 ॥

sa viṣṣṭō balavatā
bāṇaḥ svarṇapariṣkṛtaḥ |
bhittvā sālān giriprastham
saptabhūmiṃ vivēśa ha ॥ 4.12.3 ॥

sāyakastu muhūrtēna
 sālān bhittvā mahājavaḥ |
 niṣpatya ca punastūrṇaṃ
 tamēva pravivēśa ha || 4.12.4 ||

tān dṛṣṭvā sapta nirbhinnān
 sālān vānarapuṅgavaḥ |
 rāmasya śaravēgēna
 vismayam paramaṃ gataḥ || 4.12.5 ||

sa mūrdhnā nyapatad bhūmau
 pralambikṛtabhūṣaṇaḥ |
 sugrīvaḥ paramaprītō
 rāghavāya kṛtāñjaliḥ || 4.12.6 ||

idaṃ cōvāca dharmajñaṃ
 karmaṇā tēna harṣitaḥ |
 rāmaṃ sarvāstraviduṣāṃ
 śrēṣṭhaṃ sūramavasthitam || 4.12.7 ||

sēndrānapi surān sarvāṃ -
 stvaṃ bāṇaiḥ puruṣarṣabha |
 samarthaḥ samarē hantuṃ
 kiṃ punarvāliṇaṃ prabhō || 4.12.8 ||

yēna sapta mahāsālā
 girirbhūmiśca dāritāḥ |
 bāṇēnaikēna kākutstha
 sthātā tē kō raṇāgrataḥ || 4.12.9 ||

adya mē vigataḥ śōkaḥ
 prītiradya parā mama |
 suhṛdam tvāṃ samāsādyā
 mahēndravaruṇōpamam || 4.12.10 ||

tamadyaiva priyārthaṃ mē
 vairiṇaṃ bhrāṭṛrūpiṇam |
 vāliṇaṃ jaḥi kākutstha
 mayā baddhō'yamañjaliḥ || 4.12.11 ||

tatō rāmaḥ pariṣvajya
 sugrīvaṃ priyadarśanam |
 pratyuvāca mahāprājñō
 lakṣmaṇānugataṃ vacaḥ || 4.12.12 ||

asmādgacchāma kiṣkindhāṃ
 kṣipraṃ gaccha tvamagrataḥ |
 gatvā cāhvaya sugrīva
 vāliṇaṃ bhrāṭṛgandhinam || 4.12.13 ||

sarvē tē tvaritaṃ gatvā
 kiṣkindhāṃ vāliṇaḥ purīm |
 vṛkṣairātmānamāvṛtya
 hyatiṣṭhan gahanē vanē || 4.12.14 ||

sugrīvō'pyanadad ghōraṃ
 vālinō hvānakāraṇāt |
 gāḍhaṃ parihitō vēgā -
 nnā dairbhindannivāmbaram || 4.12.15 ||

taṃ śrutvā ninadaṃ bhrātuḥ
 kruddhō vālī mahābalaḥ |
 niṣpapāta susaṃrabdhō
 bhāskarō'stataṭādiva || 4.12.16 ||

tataḥ sutumulaṃ yuddhaṃ
 vālisugrīvayōrabhūt |
 gaganē grahayōrghōraṃ
 budhāṅgārakayōriva || 4.12.17 ||

talairaśanikalpaiśca
 vajrakalpaiśca muṣṭibhiḥ |
 jaghnatuḥ samarē'nyōnyaṃ
 bhrātarau krōdhamūrcchitau || 4.12.18 ||

tatō rāmō dhanuṣpāṇi -
 stāvubhau samudaikṣata |
 anyōnyasadṛśau vīrā -
 vubhau dēvāvivāśvinau || 4.12.19 ||

yannāvagacchat sugrīvaṃ
 vāliṇaṃ vāpi rāghavaḥ |
 tatō na kṛtavān buddhiṃ
 mōktumantakaraṃ śaram || 4.12.20 ||

ētasminnantarē bhagnaḥ
 sugrīvastēna vālinā |
 apaśyan rāghavaṃ nātha -
 mṛṣyamūkaṃ pradudruvē || 4.12.21 ||

klāntō rudhirasiktāṅgaḥ
 prahārairjarjarīkṛtaḥ |
 vālinābhidrutaḥ krōdhāt
 pravivēśa mahāvanam || 4.12.22 ||

taṃ praviṣṭaṃ vanam dṛṣṭvā
 vālī śāpabhayāt tataḥ |
 muktō hyasi tvamityuktvā
 sa nivṛttō mahābalaḥ || 4.12.23 ||

rāghavō'pi saha bhrātrā
 saha caiva hanūmatā |
 tadēva vanamāgacchat
 sugrīvō yatra vānaraḥ || 4.12.24 ||

taṃ samīkṣyāgataṃ rāmaṃ
 sugrīvaḥ sahalakṣmaṇam |
 hrīmān dīnamuvācēdaṃ
 vasudhāmavalōkayan || 4.12.25 ||

āhvayasvēti māmuktvā
 darśayitvā ca vikramam |
 vairiṇā ghātayitvā ca
 kimidānīṃ tvayā kṛtam || 4.12.26 ||

tāmēva vėlāṃ vaktavyaṃ
 tvayā rāghava tattvataḥ |
 vālinaṃ na nihanmīti
 tatō nāhamitō vrajē || 4.12.27 ||

tasya caivaṃ bruvāṇasya
 sugrīvasya mahātmanaḥ |
 karuṇaṃ dīnaya vācā
 rāghavaḥ punarabravīt || 4.12.28 ||

sugrīva śrūyatām tāta
 krōdhaśca vyapanīyatām |
 kāraṇaṃ yēna bāṇō'yaṃ
 sa mayā na visarjitaḥ || 4.12.29 ||

alaṅkāreṇa vēṣeṇa
 pramāṇeṇa gatēna ca |
 tvam ca sugrīva vālī ca
 sadṛśau sthaḥ parasparam || 4.12.30 ||

svarēṇa varcasā caiva
 prēkṣitēna ca vānara |
 vikramēṇa ca vākyaiśca
 vyaktiṃ vāṃ nōpalakṣayē || 4.12.31 ||

tatō'haṃ rūpasādṛśyā -
 nmōhitō vānarōttama |
 nōtsrjāmi mahāvēgaṃ
 śaraṃ śatrunibarhaṇam || 4.12.32 ||

jīvitāntakaraṃ ghōraṃ
 sādṛśyāt tu viśaṅkitaḥ |
 mūlaghātō na nau syāddhi
 dvayōriti kṛtō mayā || 4.12.33 ||

tvayi vīra vipannē hi
 ajñānāllāghavānmayā |
 mauḍhyaṃ ca mama bālyaṃ ca
 khyāpitaṃ syāt kapīśvara || 4.12.34 ||

dattābhayavadhō nāma
 pātakaṃ mahadadbhutam |
 ahaṃ ca lakṣmaṇaścaiva
 sītā ca varavarṇinī || 4.12.35 ||

tvadadhīnā vayaṃ sarvē
 vanē'smin śaraṇaṃ bhavān |
 tasmād yudhyasva bhūyastvaṃ
 mā māśaṅkīśca vānara || 4.12.36 ||

ētanmuhūrtē tu mayā
 paśya vālinamāhavē |
 nirastamiṣuṇaikēna
 cēṣṭamānaṃ mahītalē || 4.12.37 ||

abhijñānaṃ kuruṣva tva -
 mātmanō vānarēśvara |
 yēna tvāmbhijānīyāṃ
 dvandvayuddhamupāgatam || 4.12.38 ||

gajapuṣpīmimāṃ phullā -
 mutpātya śubhalakṣaṇām |
 kuru lakṣmaṇa kaṇṭhē'sya
 sugrīvasya mahātmanaḥ || 4.12.39 ||

tatō giritaṭē jātā -

mutpāṭya kusumāyutām |

lakṣmaṇō gajapuṣpīṃ tām

tasya kaṅṭhē vyasarjayat || 4.12.40 ||

sa tayā śuśubhē śrīmān

latayā kaṅṭhasaktayā |

mālayēva balākānām

sasandhya iva tōyadaḥ || 4.12.41 ||

vibhrājamānō vapuṣā

rāmavākyasamāhitāḥ |

jagāma saha rāmēṇa

kiṣkindhām punarāpa saḥ || 4.12.42 ||

|| ityārṣē śrīmadrāmāyaṇē vālmikīyē ādikāvyē

kiṣkindhākāṇḍē dvādaśaḥ sargaḥ ||